

Годишњак Центра за црквене студије

Година IX

Број 9

Центар за црквене студије
Ниш, 2012

ЦРКВЕНЕ СТУДИЈЕ / CHURCH STUDIES
ISSN 1820-2446

Издавач
Центар за црквене студије, Ниш

Редакција:

др Ангелики Деликари (Солун), академик Витомир Митевски (Скопље),
др Иван Христов (Пловдив), др Ростислав Станков (Софија),
др Александар Наумов (Венеција), др Олга Лосева (Москва),
др Бранислав Тодић (Београд), др Борис Брајовић (Никшић),
др Кирил Максимович (Москва), др Слајана Ристић-Горгиев (Ниш),
др Владимир Цветковић (Ниш), др Димитриос Пантос (Атина),
др Симиша Мишић (Београд), др Дарко Крстић (Ниш), секретар

Уредник

Др Драгиша Бојовић (Ниш)

Рецензенти:

Епископ нишки др Јован,
проф. др Радивој Радић (Филозофски факултет у Београду),
проф. др Милош Антоновић (Филозофски факултет у Београду),
проф. др Красимир Станчев (Универзитет Рим Три),
проф. др Родољуб Кубат (Православни богословски факултет у Београду),
проф. др Ангелики Деликари (Аристотелов универзитет у Солуну),
проф. др Свилен Тутеков (Богословски факултет у Великом Трнову),
академик Витомир Митевски (Филозофски факултет у Скопљу),
проф. др Александар Наумов (Универзитет у Кракову),
проф. др Ростислав Станков (Универзитет „Свети Климент Охридски“ у Софији),
проф. др Бранислав Тодић (Филозофски факултет у Београду),
проф. др Борис Брајовић (Филозофски факултет у Никшићу),
проф. др Андерс Кристијан Јакобсен (Универзитет у Орхусу),
проф. др Слајана Ристић Горгиев (Филозофски факултет у Нишу),
проф. др Симиша Мишић (Филозофски факултет у Београду),
проф. др Ема Миљковић (Филозофски факултет у Нишу),
проф. др Драгиша Бојовић (Филозофски факултет у Нишу)

Адреса

*Центар за црквене студије, 18000 Ниш, Обреновићева бр. 20, Србија
телефон: 063 847 84 99, e-mail: bodra@ptt.rs, жиро-рачун: 160-19684-97*

*Графичко решење назива часописа
Светозар Пајић Дијак*

*Илустрација на корици
Застава у дечанском Четиљоројеванђељу (последња четвртина XIV века, бр. 6)*

*Универзална децимална класификација
Снежана Бојовић*

Штампа: ПУНТА, Ниш

Тираж: 300 примерака

Наташа Вуловић, Ружица Бајић

Институт за српски језик САНУ, Београд – Србија

ЛЕКСИКОГРАФСКА И ФРАЗЕОГРАФСКА ОБРАДА НЕКИХ ЛЕКСЕМА ИЗ ОБЛАСТИ ПРАВОСЛАВНЕ ДУХОВНОСТИ У ЈЕДНОЈЕЗИЧНИМ РЕЧНИЦИМА САВРЕМЕНОГ СРПСКОГ ЈЕЗИКА¹

Апстракт: У раду се анализира лексикографска и фразеографска обрада десет глагола из сфере православне духовности у једнојезичним речницима савременог српског језика. Указује се на поједине недостатке при дефинисању и квалификовању лексема. Такође се показује и повезаност различитих значења одабраних фразеологизама са хришћанским погледом на свет.

Кључне речи: лексема, фразеологизам, лексикографска обрада, квалификатор, значење, дефиниција, православно-културна информација.

0. Руска и српска лексикографија последњих година обогаћене су мање или више фрагментарним разматрањима лексике православне културе и духовности (нпр. Тимофеев 2001; Крылова 2005; Гадомски 2007; Бугаева 2006; Кончаревић 2006а; Кончаревић 2006б; Кончаревић 2008) и њене обраде у лексикографским публикацијама (нпр. Гадомски 2001; Скљаревскаја 2008; Бајић 2007а; Бајић 2007б; Бајић 2008; Бајић–Вуловић 2009). Такође, постоје и специјални речници, као што су: *Словарь православной церковной культуры* (Скљаревскаја 2007) и *Речник црквених појмова* (Стошић 2006). Скљаревскаја сматра да је овај слој лексике веома важан у савременој лексикологији и лексикографији православних земаља: „У савременом процесу развоја језика најважнију улогу игра судбина лексике православне црквене културе, обнављање њеног правог статуса у лексичком систему, њен повратак у реалну језичку употребу“ (в. Скљаревскаја 2008: 453). Опис неких лексикографских решења у једнојезичним речницима српског књижевног језика који нудимо у раду могао би да буде допринос овом правцу истраживања у српској лексикографији.

0. 1. Материјал је ексцерпиран из једнојезичних речника различитог обима: малог (једнотомни *Речник српског језика* (РСЈ)), средњег (шестотомни *Речник српскохрватског књижевног језика* (РСМ)) и великог (незавршени осамнаестотомни *Речник српскохрватског књижевног и народног језика* (РСАНУ); закључно са одредницом *оцарити*). До сада постојеће класификације испитиване групе лексема у целини (Скљаревскаја 2007: 8; Кончаревић 2006а: 119-123; Гадомски 2007: 288-293) или само њеног ономастикона (Бугаева 2007: 24-25), углавном су садржале називе и појмове из религијозне сфере, дакле, именице. Због недовољног присуства (тима и

¹ Рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије.

мање истражености) других врста речи у овим класификацијама, с једне, као и ограниченог обима рада и његовог прелиминарног и дескриптивног карактера, с друге стране, од бројних одредница које бисмо на неки начин могли сврстати у сферу православне духовности, одабрали смо 10 глагола који ће нам послужити за делимичну илустрацију описа неких лексикографских и фразеографских решења на нивоу микроструктуре. Лексеме припадају тематским групама: хришћанског морала (*ронтати*, *врлиновати*, *кајати (се)*, *одуховити (се)*, *расудити*) и форми православног богослужења у ширем смислу (*молити (се)*, *исповедити*, *крстити (се)*, *миросати (се)*, *савршавати*). Основно питање на које ћемо покушати да одговоримо јесте: да ли и у којој мери на основу лексикографског и фразеографског описа ових одредница у наведеним речницима, читаоци могу доћи до закључка о томе да се ради (и) о лексемама које су из области православне духовности?

1. О месту које речници дају лексички из истраживаног лексичког поља може се закључити на основу:

- квалификатора који се дају уз одредницу;
- описне и/или синонимске дефиниције одреднице;
- илустративног материјала, тј. примера који се дају у речничком чланку и
- фразеологизама који се дају уз одредницу.

У даљем тексту, разматрају се квалификатори, дефиниције и неки од фразеологизама.

1. 1. Од три наведена речника, једино у РСАНУ у списку техничких скраћеница, постоји квалификатор *правосл.* (православни) и користи се у лексикографском раду на овом речнику. Остала два речника немају овај квалификатор наведен у списку техничких скраћеница (премда се у РМС појављује на три места, в. о томе Бајић 2007б: 14). Квалификатор *кат.* (католички), који означава термине из римокатоличке религије, присутан је у сва три речника. Лексеме из области православне духовности појављују се често и уз квалификаторе *цркв.* (црквена реч), *рлг.* (религија, религиозно), или етимолошке скраћенице *рсл.* (рускословенски), *цсл.* (црквенословенски), *сткњ.* (стара књижевност и књижевнोजезичко наслеђе [старији типови књижевног језика: славеносрпски, рускословенски, српкословенски и сл.]), *грч.* (грчки), понекад и *заст.* (застарело), *нар.* (народски, народни), *арх.* (архаизам) и др. — присутне у посматраним речницима. Некада, пак, као што ћемо видети, ове одреднице нису ни квалификоване посебно. При томе, није јасна, нити је у било ком предговору ова три речника објашњена разлика између употребе квалификатора *рлг.* и *цркв.* У нашем материјалу, појављују се ова два квалификатора код три одреднице, у речницима и значењима како је приказано на табели:

одредница	квалификатор	РСАНУ	РМС	РСЈ
<i>исповедити (се)</i>	цркв.	значења: 1.а.; 2.; ~ се 1.	значења: 1.; ~ се 1.	значења: 1.; 2.; ~ се 1.
<i>миросати (се)</i>	цркв.	важи за одредницу у целини	нема квалификатора	нема одреднице
<i>молити (се)</i>	рлг.	значења: 2.а.; 2.б.; ~ се 1.	нема квалификатора	значења: 2.а.; 2.б.; ~ се

Табела 1: Заступљеност квалификатора у лексикографској обради одредница

Дакле, на основу квалификатора који стоје уз одреднице, једино за ове три лексеме можемо евентуално закључити да означавају реалије из области православне

духовности. Уз поменути нејасноћу разликовања ова два квалификатора, на табели је видљива и разлика и недоследност у њиховом коришћењу у речницима. Наиме, иако глагол *крстити* (*се*) означава (и) радњу која се обавља током св. Тајне крштења, за његово објашњење није употребљен квалификатор као што је употребљен за објашњење глагола који означава радњу која се обавља током једне друге Свете тајне (*исповедити* (*се*)). Видимо, такође, да је једино глагол *миросати* (*се*) карактеристичан само за сферу православне духовности, док код других глагола, само нека од значења покривају ову сферу.

Што се тиче фразеолошког језичког материјала, ако се посматра у ширем смислу, за његову лексикографску обраду у РСАНУ користе се квалификатори Изр. (израз) и НПосл (народна пословица). У РМС, овај језички материјал не раздваја се у различите параграфе као у РСАНУ, већ се и пословице наводе под квалификатором Изр., с тим што се, након фразеолошке одреднице – пословице, даје квалификатор посл. У РСЈ, постоје такође лексичке јединице овог типа, али се за њих не користи квалификатор, већ су само посебним фонтом одвојене од обраде основне одреднице².

1. 2. Присуство семантичких описа, тј. дефиниција или делова дефиниција одредница које садрже мање или више тачних или погрешних обавештења о томе да се ради о лексеми (и) из области православне духовности (тј. који су мање или више информативни — знак ± информат.) приказано је на табели 2. Треба имати на уму да се, у вези са овом лексиком, последњих деценија дешава неколико семантичких процеса (в. делимично о томе Бугаева 2006; Ристић 2009), који у српском језику до сада нису систематски разматрани, те да резултати тих процеса, одражени у значењима лексема, највећим делом, нису ни могли бити забележени у речницима. Стога су семантички описи које речници нуде углавном само делимично информативни. Две лексеме нису ни забележене (*врлиновати* и *савршавати*). Лексема *миросати* (*се*) дефинисана је у синонимском делу дефиниције нетачно. Наиме, *миросати* (*се*) није исто што и *миропомазати* (*се*). Први део дефиниције јесте само делимично информативан, јер се миросање не врши *светим миром*, него освештаним јелејем (уљем). У РМС, ова лексема дефинише се чак упућивањем на лексеми *миропомазати* (*се*).

одредница	РСАНУ		РМС		РСЈ	
	укупно значења	± информат. значења	укупно значења	± информат. значења	укупно значења	± информат. значења
<i>роптати</i>	*	*	1. (2 значења) и 2.	1.	1. и 2.	1.
<i>врлиновати</i>	*	*	*	*	*	*
<i>кајати</i> (<i>се</i>)	I.1. (2 знач.); I. 2.; I.3. и II.~ се	I.1. (1. знач.) и II.~ се	1.; 2.; 3. и ~ се	1. и ~ се	~ се	~ се

2 „Одсуство стилских, посебно функционално-стилских квалификатора у речницима или њихова недоследна примена, није обележје само српске лексикографије — А. Мелерович и В. Мокијенко значиће ову појаву у предговору првом речнику фразеолошких околицизма руског језика“ (в. Мршевић-Радовић 2004: 95).

<i>одоховити (се)</i>	I.1. (2 знач.); I. 2.а.; I. 2.б.; I.3. и II.~ се	I. 2.б. и II.~ се	2 значења и ~ се	1. значење и ~ се	1 значење (нема повр. облика)	1
<i>расудити</i>	*	*	1 значење	1	1 значење	1
<i>молити (се)</i>	I.1.(а.,б.,в., г.); I.2.а.; I.2.б.; I.3.(а.,б.,в., г.) II.~ се 1. и II.~ се 2.	I.2.а.; I.2.б. и II.~ се 1.	1.; 2.; 3.а.; 3.б. и ~ се	2. и ~ се	1.(а.,б.,в.); 2.а.; 2.б.; 3.(а.,б.,в., г.) и ~ се	2.а.; 2.б. и ~ се
<i>исповедити (се)</i>	I.1.а.; I.1.б.; 2.; 3.; II.~ се 1. и II.~ се 2.	I.1.а.; 2. и II.~ се 1.	1.; 2.; ~ се 1. и ~ се 2.	1. и ~ се 1.	1.; 2.; 3.; ~ се 1. и ~ се 2.	1.; 2. и ~ се 1.
<i>крстити (се)</i>	I.1. а. (2 знач.); I.1. (б.,в., г.); I.2.(а.(2 знач.),б.,в.); I.3.(а., б.); I.4.; I.5.(а.,б.); II.~ се 1.(а.,б.); II.~ се 2. (а.(2 знач.),б.); II.~ се 3.; II.~ се 4.; II.~се 5.	I.1. а.; I.1. б.; I.1. в.; I.2. а.; I.2. б.; I.2. в.; II.~ се 1. а.; ~ се 1. б. и II.~ се 2. а.	1.а; 1.б.; 1.в. 2.а; 2.б.; 3.; ~ се 1.; ~ се 2.а.; ~ се 2.б.; 3. и 4.	1.а.; 1.б.; 2.а; 2.б.; ~ се 1.; ~ се 2.а.; ~ се 2.б.;	1.(а.,б.,в.); 2.а.; 2.б.; 3.; ~ се 1.а.; ~ се 1.б.; ~ се 2.а.; ~ се 2.б.; 3. и 4.	1. а.; 1. б.; 2.а.; 2.б.; 3.; ~ се 1.а.; ~ се 1.б.; ~ се 2.а. и ~ се 2.б.;
<i>миросати (се)</i>	I и II.~ се	I и II.~ се	1 значење	1.	*	*
<i>савршавати</i>	*	*	*	*	*	*

Табела 2: Информативни (±) семантички описи (дефиниције)

Делимично су информативне и дефиниције осталих лексема: *кајати се* није само *осећати жаљење*, *жалити*, *испаитати* и сл., него и *чинити дела покајања*, што садржи још више компоненту радости него жаљења (опширније о овоме в. Бајић 2005); *роптати* неко може не само *полугласно* него и у мислима, дакле, без изговарања речи незадовољства.

Дефиниције неких значења лексема, нарочито оних са развијеном полисемијом, у већој мери су прецизне, посебно у РСАНУ као најдеталнијем

речнику. Лексема *крстити* (*се*) објашњена је у својих 9 (у РСАНУ и РСЈ) за нас значајних описа углавном прецизно, осим у случају *кумовати на крштењу*, што не подразумева увек, како је назначено у дефиницији, и *одређивати име детету*. Особа која се крштава, такође, није увек дете. Осим тога, редувантна је друга дефиниција у опису значења I.2.а. (РСАНУ) (*чином крштења превести и преводити у хришћанство (незнабошца или припадника друге вере; покрстити, покрштавати)*). У опису значења лексеме *исповедити* (*се*), значајно је наглашавање да се ова радња чини *пред свештеником* (у РСЈ и РСАНУ, значење I.2.), а не *свештенику, духовнику* (РСАНУ, значење II. ~ се 1.). Дефиниција лексеме *одуховити* (*се*) непрецизна је због сложености термина *духован*, али *одуховити* не значи *оплеменити интелектуалним и емотивним особинама* (РСАНУ, I.2.б.). Овде би била боља дефиниција из РМС (*учинити да што буде духовно; испунити духом*). Могло би се додатно прецизирати: *испунити Духом Светим*.

2. Фразеолошки материјал у ширем смислу поседује огроман лингвокултуролошки потенцијал који садржи сегменте из националне културе и традиције једног народа, његове обичаје, веровања, стереотипе, заблуде. Осим наведеног, у њему могу бити садржани и подаци о православној концепцији света, обредној пракси православне цркве (Кончаревић 2006: 144). Међутим, и оваква концепција света и обредна пракса често је прожета предрасудама насталим различитом перцепцијом и прилагођавањем (тзв. понарођивањем).

2. 0. Део речничког чланка који се односи на фразеологизме, пословице и на идиоме уопште, презентован је после дефинисања значења одређене лексеме/одреднице у речнику и потврда за та значења из речничке грађе. Постојећи описни речници српског језика у том делу региструју разнолики идиоматски материјал. Тај материјал може се сврстати у основне типове фразеологије у ширем смислу. Наиме, наводе се и дефинишу: термилошке синтагме, устаљене конструкције (фразе), слободни изрази, изрази у процесу фразеологизације, перифразе, пословице, као део фразеологије у ширем смислу, али и фразеологизми у ужем смислу (детаљније о томе в. Мршевић-Радовић 1987: 13). У описаном делу речничког чланка у РСАНУ и РМС, наведени су и устаљени изрази за које није карактеристична потпуна десемантизација, сликовитост, експресивност и конотативно значење, што представља одлике фразеологизма у ужем смислу. Наша пажња у раду превасходно је усмерена управо на фразеологизме у ужем смислу. Они се, од осталих устаљених конструкција које се, као такве, репродукују у језику, посебно разликују по томе што је значење које има фразеологизам сасвим ново и не одговара збиру значења компоненти од којих се састоји (в. нпр. Драгићевић 2007, 24). Дакле, термин *фразеологизам* користићемо онако како је то уобичајено код већине аутора у словенској фразеологији, као релативно стабилан експресивни лексички спој који се репродукује и има глобално, јединствено значење (в. нпр. Мокиенко 1989, 5).

2. 1. Од глагола из области православне духовности који су предмет наше анализе, само је код два забележен фразеолошки материјал. То су глаголи: *крстити* (*се*) и *молити* (*се*). Оба глагола имају развијену полисемију, што потврђује да су део традиције и свакодневног народног живота, да имају широку употребу, а и да су попримили елементе који излазе изван оквира духовне сфере.

2. 1. 1. Поредбени фразеологизам *молити (некога) као Бога у значењу „усрдно молити, преклињати (некога)“* забележен је у РСАНУ и РМС. Структурно, ова глаголско-именичка синтагма састоји се од глагола, поредбеног везника и именице у косом падежу (акузативу једнине). Његова семантика је провидна и јасна. Глагол *молити* у овом фразеологизму је са непромењеним (недесемантизованим)

значањем *обраћати се некоме тражећи да нешто учини, предузме*, док је именички део (*као Бога*) сликовито и експресивно обојен и има функцију изразито наглашавања значења глагола. Међу одлике молитве у православној концепцији света, између осталих, спадају и „скрушено трпљење, усрдност и упорност“ (в. Агиорит 1990: 110), јер „само ако је молитва усрдна, она је у стању да призове Божју помоћ“ (исто: 125). Дакле, поређење је у функцији појачавања наведеног примарног значења глагола *молити* до тога да поприми обележја молитве Богу.

2. 1. 2. Глаголско-именички фразеологизам *крстити (некога) батином (штапом)* дефинисан је само у РСАНУ значењем „тући, ударати, изударати (некога)“. Структурно посматрано, он представља лексички спој глагола и именице у косом падежу (инструменталу без предлога). Смисао овог фразеологизма захтева као објекатску допуну лексему која означава лице, а не неки неживи појам (крстити некога). Глагол „крстити“ међу својим лексичким значењима (осим примарног, религијског) садржи и фигуративно значење *ударити, ударати*. За многобројне глаголе који се у описним речницима наводе у својим метафоричним значењима, може се „претпоставити да су ово значење развили из употребе у фразеолошкој јединици; у таквим случајевима, када се глагол јавља као компонента фразеологизма, а има и самосталну метафоричну употребу у истом значењу, полазимо од тога да је метафорично значење глагола, дакле, секундарна појава“ (Мршевић-Радовић 1987: 144). Тако посматрано, значење овог фразеологизма „причињавати непријатност (некоме)“, тј. „физички мучити (некога)“ — спада у сферу међуљудских односа. Међутим, још једно лексичко значење овог глагола било би занимљиво размотрити. То је његово религијско значење *превести некога у хришћанство*, или, прецизније речено, *крстивши некога учинити га хришћанином, покрстити (некога)*. Крштење јесте обред који представља „знак новог живота и покајања (од грч. речи метаноиа), што буквално значи и промена мишљења“ (Енциклопедија православља 2002: 1068). У старој хришћанској Цркви, катихумени (одрасле особе) пре крштења „припремани су за крштење наставом која је трајала од 1 до 3 године ... и данас када се ради о крштењу одраслих требало би да буду катихумени поучени и упознати са учењем Цркве“ (исто: 1069). Имајући наведено у виду, можемо претпоставити још једну семантичко-фразеолошку компоненту посматраног фразеологизма, а то је „васпитавање“, тачније „преваспитавање“. Ово би се могло довести у везу са још једним метафоричним значењем глагола „крстити“ — *уразумити, уразумљивати*.

2. 1. 3. Одрични глаголски фразеологизам *не да(ти) се крстити*, такође регистрован само у РСАНУ и РМС, у значењу „не да(ти) се одвратити од какве намере, не слушати савете“, семантички је сродан претходно анализираном фразеологизму. Наиме, глагол *крстити* фразеологизацијом је развио метафорично лексичко значење *уразумити, уразумљивати (некога)*. Припрема за крштење, као и, првенствено, сам овај чин у православној Цркви који, видели смо, подразумева промену мишљења (разуме се, на добро) — утиче на то да људи, већ припремљени и научени хришћанској догматици и моралу — настоје да чине добро и да негују у себи врлине. Отуда и једно од секундарних значења придева „*крштен*“ — *који је при свести, при памети, разуман, паметан*.

2. 1. 4. Реченични фразеологизам *крсти вука, а вук у гору* у значењу „некога који је склон каквој навици или мани тешко је од тога одвикнути“ — бележи РМС. Он је такође предмет наше анализе, иако уз њега стоји квалификатор посл. (пословица)³. Овај реченични фразеологизам структурно представља спој две

3 Наиме, као што смо већ напоменули, у рад смо уврстили фразеологизме у ужем смислу. Ту

напоредне реченице, од којих у првој није исказан вршилац радње (агенс), а у другој је елидиран, изостављен предикат. Занимљиво је то што је у њему зооним *вук* објекат крштења, што овој конструкцији даје шаљиви, ироничан карактер и упућује на узалудност обављања радње означене глаголом „крстити“. И у глобалном значењу овог фразеологизма, можемо приметити присуство значења „уразумити“ и(ли) „(пре)васпитати“. Но, тешко је преваспитати некога сличног вуку. И у овом фразеологизму, као и у претходнима, глагол *крстити* може се довести у везу са Светом тајном крштења, која, као што смо видели, подразумева промену мишљења, речено језиком теологије: преумљење, дакле, преваспитавање.

3. Српској лексикографији и фразеографији тек предстоји проналажење и давање одређеног места лексици и фразеологији из области православне духовности. Један од првих корака јесте указивање на досадашње недостатке у постојећим лексикографским једнојезичним публикацијама када је у питању наведена лексика, чему смо овим истраживањем покушали да дамо допринос. Свакако, треба наставити даљу и дубљу анализу како изложених, тако и других лексема и фразеологизама из нашег материјала и шире. Међутим, и ова наша делимична анализа може пружити одговор на питање: да ли је присутна православно-културна информација у анализи лексике и фразеологизама у једнојезичним реченицима савременог српског језика? Одговор на ово питање јесте позитиван, првенствено из перспективе хришћанског морала. Истина, поменути процес понарођивања, превасходно у фразеолошкој грађи, учинио је своје, те ова информација није увек прозирна са синхронијске тачке гледишта. Стога би један од задатака анализе фразеологизама могао бити и тај да подсетимо на њихов изворни, првобитни смисао, који несумњиво укључује хришћански поглед на свет.

Литература и извори

Агиорит Н., *Невидљива борба*, Београд: Манастир Ћелија Пиперска, 1990 — с. 176.

Бајић Р., *Емоција покајања у литургијско-молитвеном дискурсу*. Стил бр 4, — Београд 2005 — с. 245-260.

Бајић Р., *О необходимости знакомства с некоторыми терминами из греческого языка в области богословия и православной духовности*. Россия и Греция: диалог культур. Материалы I Международной конференции. Часть II. Петрозаводск 2007 — с. 130-137.

Бајић Р., *О православним празницима у Речнику МС и Речнику САНУ*. Шездесет година Института за српски језик САНУ: зборник радова II. Београд 2007 — с. 9-20.

Бајић Р., *О проблемима превођења неких лексема из области православне духовности са руског на српски језик*. Наш језик XXXIX/1-4; Београд: Институт за српски језик САНУ, 2008 — с. 35-42.

спадају и реченични фразеологизми, који се од пословица, изрека или афоризама (обухваћених термином „устаљена фраза“) разликују по томе што је њихова реченична структура незавршена, отворена. „За разлику од реченичних фразеологизама, устаљене фразе представљају, и на структурном и на семантичком плану, завршену реченицу и функционишу као знаци предикације“ (Мршевић-Радовић 1987: 24).

Бајић Р., *Лексикографска обрада неких лексема из области православне духовности у једнојезичним речницима српског језика*. Проблеми историји, филологији, културе (материјали симпозијума *Русская лексикография и фразеология в контексте славистики: теория и практика*, Магнитогорск, 18-20. новембар 2009) — с. 192-197.

Бајић Р., Вуловић Н., *Семантичко-фразеолошка анализа неких лексема са сакралним значењима у српском језику (анђео, ангел/ демон, бес)*. Црквене студије 6; Ниш: Центар за црквене студије, 2009 — с. 271-279.

Бугаева, И. В., *Семантичке процесе у религиозној лексике*. III Међународне Бодуэновске читања: И. А. Бодуэн де Бугаева, И. В. Кургенэ и савремене проблеме теоретског и прикладног језикознања (Казань, 23-25 маја 2006 г.): труди и материјали/ Казан. гос. ун-т; под общ. ред. К. Р. Галиуллине, Г. А. Николаева. Казань: Казан. гос. ун-т, 2006 — Т. 2. — с. 137-140.

Бугаева И., *Агиоантропонији у православној среди: структурно-семантички анализ*. — Москва: ФГОУ ВПО РГАУ — МСХА им. К. А. Тимирязева, 2007 — с. 138.

Гадомски А., *Религиозна лексика у словарима руског језика XX вв., Образ świątyni w kulturze i literaturze europejskiej*. Т. 2. Cz. 2. Prace interdyscyplinarne, red. L. Rożek, Częstochowa, 2001 — с. 251-261.

Гадомски А., *Полска и руска религиозна лексика: покуша систематизације*. Крымско-полски зборник научних радова: Дни Адама Мицкевича у Криму, т. 5 – Симферопол: Универзум, 2007 — с. 287-296.

Драгићевић Р., *Лексикологија српског језика*. Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 2007 — с. 366.

Енциклопедија православља — Савремена администрација, Београд 2002 — т. 2 и 3.

Кончаревић К., *Језик и православна култура: правци истраживања*. Језик и православна духовност — Крагујевац: Каленић, 2006 — с. 115-136.

Кончаревић К., *Руска лексика из религијско-црквене сфере и њена лексикографска обрада*. Језик и православна духовност — Крагујевац: Каленић, 2006 — с. 185-193.

Кончаревић К., *Уз питање о предмету конфронтационих лингвокултуролошких испитивања*. Стил бр. 7, Београд 2008 — с. 151-161.

Кончаревић К., *Српски језик кроз призму православне духовности, традиције и културе*. Језик и православна духовност. — Крагујевац: Каленић, 2006 — с. 137-151.

Крылова К. А., *Ситуација билингвизма у сфери црквено-религиозне јавне активности у савременој Русији*. Stylistyka XIV, Ополе 2005 — с. 383-391.

Мокиенко В., 1989, *Славјанска фразеологија*, Высшая школа Москва 1989 — с. 262.

Мршевић—Радовић Д., *Фразеолошке глаголско-именичке синтагме у савременом српскохрватском језику*, Београд: Филолошки факултет, 1987 — с. 163.

Мршевић—Радовић Д., *Фразеолошке јединице с компонентом књига — прилог српској лексикографији*, Научни састанак слависта у Вукове дане 32/1, Београд 2004 — с. 95.

Речник српског језика – Нови Сад: Матица српска, 2007 – с. 1561.

Речник српскохрватског књижевног језика I-VI, Нови Сад: Матица српска, 1967-1976.

Речник српскохрватског књижевног и народног језика, књига I-XVII — Београд: Српска академија наука и уметности – Институт за српски језик.

Ристић С., Статус црквене лексике у корпусу савременог српског (на примеру Речника САНУ). [У зб.] Српска теологија данас 2009, књ. 1. Београд: Зборник радова првог годишњег симпозиона, Институт за теолошка истраживања ПБФ — с. 451-459.

Скляревская Г. Н., *Словарь православной церковной культуры* – Москва: АСТ, Астрель 2007 — с. 448.

Скляревская Г. Н., *Современная русская лексикография — достижения и лакуны*. Теория и история славянской лексикографии. Научные материалы к XIV съезду славистов — Москва 2008 — с. 427-463.

Стошић Љ., *Речник црквених појмова*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2006 — с. 200.

Тимофеев К. А., *Религиозная лексика русского языка как выражение христианского мировоззрения* – Новосибирск 2001 – с. 88.

Nataša Vulović
Ružica Bajić

**ON LEXICOGRAPHIC AND PHRASEOGRAPHIC PROCESSING OF THE
LEXEMES CONECTED TO ORTHODOX SPHERE IN DESCRIPTIVE
DICTIONARIES OF CONTEMPORARY SERBIAN**

The article deals with the lexicographic and phraseographic processing of the data provided by three Serbian dictionaries on verbs occurring in Orthodoxy texts. The authors reveal erroneous semantic descriptions and lexicographic notes on these verbs to improve the processing of similar lexemes in future. They also comment meanings of some idioms with components *krstiti (se)* and *moliti (se)*. Semantic connection of the idioms with Christian view of the world has been analyzed. It has been also pointed to the presence or absence of Orthodox culture information in its defining in the dictionaries. The mixture of folk and Orthodox elements in definitions has been noted, but primary meaning almost always include the Christian view of the world.

Key words: lexeme, idiom, lexicographic notes, meaning, definition, Orthodox culture information.